

**ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ САКУНІВСЬКОЇ ШКОЛИ:
СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ (1972–2010)**

У статті на прикладі аналізу створення та діяльності історико-краєзнавчого музею при Сакунівській школі Недригайлівського району Сумської області (1972–2010) показано основні методи навчання та патріотичного виховання школярів у досліджуваній період.

Методологічною основою дослідження слугували загальні принципи історизму, об'єктивності, що передбачають об'єктивний опис і аналіз подій та явищ на основі науково-критичного використання різноманітних джерел. У процесі дослідження використовувалися історико-порівняльний, історико-системний, аналітико-синтетичний, бібліографічний, статистичний методи, а також методи персоналізації та джерелознавчого й архівознавчого аналізу. Комплексне застосування різноманітних способів пошуку, аналізу та синтезу забезпечило можливість оптимального використання архівних джерел, опублікованих документів і усних джерел.

У процесі дослідження з'ясовано, що музей був заснований учителем історії школи, місцевим краєзнавцем Петром Михайловичем Коцуром (1937–2010) паралельно з відкриттям нової школи 1 вересня 1972 р. У музеї зібрані матеріали про учасників Другої світової війни, бойових дій під Сакунихою, ветеранів праці тощо. Учні школи вели пошукову роботу, організовували зустрічі з ветеранами війни, брали участь у виховних годинах на патріотичну тематику. З'ясовано, що на базі музею під керівництвом Петра Михайловича працював краєзнавчий гурток, проводилися екскурсії, уроки історії, зустрічі з ветеранами праці і війни, гостями, що приїздили до Сакунихи з різних міст і сіл України, Казахстану, Росії, Узбекистану та ін., велося листування зі знайомими людьми, земляками, школярами інших республік. У музеї проводилася краєзнавча, просвітницька, наукова робота. Музей відіграв важливу роль у збереженні національної пам'яті, етнічної самобутності, пропаганді минувшини краю.

Ключові слова: Сумська область, Недригайлівський район, Сакунівська школа, історико-краєзнавчий музей, вчителі, учні.

На сучасному етапі стрімкої глобалізації суспільства і розвитку надсучасних технологій особливо гостро відчувається потреба в підвищенні ролі шкільної освіти, її спрямуванні на самореалізацію і розкриття духовного потенціалу людини. Для впевненого вирішення творчих завдань нагально необхідним є використання творчих здобутків минулого, які є надбанням загальнолюдської культури. На сьогодні недостатньо і неповно висвітленими залишаються шкільні традиції одного з особливих у соціокультурному контексті регіонів – Сумської області.

У даному дослідженні авторкою зроблено спробу висвітлити окремі аспекти педагогічної спадщини сумських освітян на прикладі діяльності історико-краєзнавчого музею Сакунівської школи Недригайлівського району (1972–2010).

Радянська та сучасна історіографія питання включає в себе праці уродженця с. Сакуниха, краєзнавця-дослідника, засновника та керівника музею, вчителя історії Сакунівської школи

Петра Михайловича Коцура (1935–2010), що містять спогади, нариси, розповіді з власного життя автора, його родини та односельців про історію рідного краю, школу, вчителів та учнів [7–14]. Постаті вчителя історії та засновника музею П.М. Коцура присвячені публікації журналістів місцевої районної газети Ж. Абаровської, О. Даниленко, К. Надолько, завідувача Недригайлівського краєзнавчого музею ДІКЗ «Посулля» І. Абаровського, випускника Сакунівської школи В. Дорошенка, сина вчителя А. Коцура [1–2, 4–6, 15–16]. Але, окремого дослідження даної проблеми на сьогодні немає.

Головним завданням при написанні статті стало відображення етапів створення та діяльності історико-краєзнавчого музею при Сакунівській школі (1972–2010).

Джерельна база дослідження включає в себе неопубліковані та опубліковані матеріали: архівні документи, спогади про Сакунівську школу вчителя історії, засновника історико-краєзнавчого музею П.М. Коцура. Базовими

даними наукової роботи стали виявлені документи в архівах Недригайлівської загальноосвітньої школи I–III ступенів та методичного кабінету відділу освіти Недригайлівської районної державної адміністрації.

У процесі дослідження з'ясовано, що з 1972 р. під керівництвом вчителя історії Петра Михайловича Коцура у школі с. Сакуниха Недригайлівського району Сумської області створено історико-краєзнавчий музей. В ньому зберігалися матеріали про давню та середньовічну історію краю, козацтво, Першу та Другу світові війни, учасників бойових дій під Сакунихою, повоєнну відбудову тощо [17, арк. 4]. Учні школи вели пошукову роботу, організовували зустрічі з ветеранами війни та праці, брали участь у виховних годинах на патріотичну тематику. Крім того, вони доглядали за братськими могилами, що знаходилися на території сіл Сакуниха, Лахнівщина, Велика Діброва.

Аналізуючи діяльність музею, не можна обійти постать його засновника – Петра Михайловича Коцура, котрий все своє життя пропрацював у Сакунівській школі. В його трудовій книжці зроблено лише один запис – «вчитель історії». Як згадує в своїй статті працівник редакції районної газети «Голос Посулля» Недригайлівського району Сумської області Ольга Даниленко, Петро Михайлович був не тільки талановитим педагогом, а й «літописцем рідного краю, краєзнавцем, журналістом за покликанням» [4, с. 295].

П.М. Коцур – історик, краєзнавець, педагог, журналіст з активною життєвою позицією, народився 15 вересня 1935 р. в с. Сакуниха Недригайлівського району Сумської області. Будучи дитиною, переніс усі страхоття війни та нацистської окупації. 1944 р. пішов до першого класу Сакунівської 7-річної школи, яку закінчив 1951 р. «на відмінно» [7, с. 244]. Продовжив навчання у Недригайлівській середній школі, щоденно, пішки долаючи 9 км туди і назад. Особливо цікавими для юнака були уроки історії (вчитель П.І. Биценко) та української мови і літератури (вчителі С.К. Проскочило, А.М. Капленко). З 1955 по 1958 рр. проходив військову службу в Туркестанському та Київському військових округах у ВПС. Після демобілізації Петро Михайлович поступив до Харківського державного ордена Трудового Червоного Прапора університету ім. О.М. Горького на історичний факультет, який закінчив 1965 р. З 1959 р. увесь час працював вчителем історії Сакунівської школи. За подвижницьку діяльність удостоєний премії імені поета-

земляка Івана Чумаченка. Готував для районної газети матеріали на історичну тематику, краєзнавчого характеру, нариси, новели, оповідання, замальовки, гуморески тощо [10, с. 10–12].

Героями його творів були реальні люди, пропуская через серце, сприймаючи чужі щастя і радощі, біди й невдачі, як свої власні.

Перші статті П.М. Коцура, були надруковані ще у 1953 р. у армійській багатотиражці «Крылья победы», присвячені військовій тематиці. Чимало дописів стосувалися подій Другої світової. Рідне село автора було вщент знищено та спалено ворогом. Декілька сотень бійців різних національностей, захищаючи село, у 1941 р. загинули в бою під Сакунихою. Усі ці картини назавжди закарбувалися у пам'яті хлопчика. Тому в своїх працях він намагався зберегти історичну правду для прийдешніх поколінь.

П.М. Коцур був редактором стінної газети «За високий урожай» у рідному селі. Починаючи з 1958 р. і впродовж десятків років, вів велику роботу з висвітлення життя малої батьківщини.

Петро Михайлович понад 30 років був членом Товариства охорони пам'яток історії та культури. [4, с. 300].

П.М. Коцур – літописець рідного краю. В нього вчилися молоді дописувачі. Мирною зброею його життя було слово і перо. І жодного разу він не зрадив їм, пронісши життєвими стежинами любов до своєї професії, до свого музею. Він жив зустрічами з ветеранами війни, рідними, які приїздили на могили своїх загиблих близьких.

В архіві Недригайлівської загальноосвітньої школи I–III ступенів знайдено журнал історико-краєзнавчого гуртка Сакунівської школи за 1987–1988 навчальний рік. На титульному листі зазначені імена керівника гуртка П.М. Коцура та старости Н. Міщенко. У документі відмічалось, що діяльність гуртка спрямовувалася на вивчення та збереження історичної спадщини, виховання у школярів почуття любові до рідного краю, популяризацію славних його сторінок серед молоді тощо.

Гурток працював на базі шкільного музею. Він мав свій девіз: «Назвемо всіх поіменно». Щомісяця гуртком видавалася шкільна стіннівка «Спартак».

Як згадує у своїх спогадах син учителя, Анатолій, Петро Михайлович був «завжди твердим і послідовним у власних діях і вчинках» [6, с. 16]. Він всього себе віддавав дітям. Успішність з його предмету була однією з най-

кращих. І не тому, що Петро Михайлович був «добренський», безпідставно завищував оцінки, а тому, що, як згадують його учні, не вивчити урок, означало образити улюбленого вчителя, завдати йому болю. Тому діти дуже старалися. А вчитель, у свою чергу, мав благородне серце, адже у кожному учневі бачив особистість, переймався їхніми проблемами, радістю та переживаннями.

Петро Михайлович мав талант не лише педагога, але й художника. Про це свідчать ряд його картин: «Надвечір'я», «Біля ставу», «Несе Галя воду», «Сакунівська церква», «На-тюрморт», «Рідна оселя», «Урочище Коцурове», «На пасіці» та ін., що, безперечно, є неоціненною історичною спадщиною краю. Деякі з них нині зберігаються у Недригайлівському краєзнавчому музеї.

У спогадах випускника Сакунівської 8-річної школи 1975 р. Володимира Дорошенка, у якого Петро Михайлович був класним керівником, йдеться, що вчитель відрізнявся добротою, скромністю, щирістю, врівноваженістю та спокоєм. Говорив тихо, але так, що всі слухачі чули його слово. У школі Петро Михайлович викладав не тільки історію, але й креслення та малювання [5, с. 2].

Мало який урок у школі походив без шуму та гаму. Інколи вчителям для наведення порядку доводилося записувати зауваження в щоденники, а інколи виставляти за двері найбільш «активних». Коли ж до класу заходив Петро Михайлович, всі затихали без будь-якої команди і слухали урок, затамувавши подих, яка б тема не була: чи Давня Греція, чи Рим, чи піраміди, чи походи козаків. У кінці кожного навчального року завжди проходила практика – це робота на колгоспних полях. Під час перерв і відпочинку захоплюючи розповідав Петро Михайлович про історію навколишніх сіл, Недригайлова, Ромен, гору Золотуху, місцевих ватажків, останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського. І це при тому, що в ті часи в шкільній програмі питання знищення Запорозької Січі взагалі не висвітлювалося, а точніше – замовчувалося. Петра Михайловича часто запрошували також виступити перед жителями села з цікавими історичними розповідями.

Журналістка районної газети «Голос Посулля» Жанна Абаровська згадує Петра Михайловича як митця, що мав талант від Бога: бачити в людях хороше. Він умів тонко підмічати саме позитивні риси, акцентувати увагу на них та виокремлювати їх. Вчитель невтомно

закликав: люди подивімося один на одного, побачмо в кожному світле й високе, будьмо доброзичливими й гуманними. Матеріали Петра Михайловича спонукають читача до добра й тепла в стосунках, приємності в спілкуванні, піднесеності в житті. Ці дописи завжди свіжі, живі, людські характери виписані тонко й чітко, картини сільського буття змальовані глибоко.

Педагог сільської школи – вчитель не тільки для дітей, а й для дорослих. Для передачі своїх енциклопедичних знань, життєвого досвіду, гуманістичного світогляду Петро Михайлович ніколи не шкодував часу, нервів, душі. Тому його матеріали, які протягом кількох десятиліть друкувалися в Недригайлівській районній газеті, є невичерпною скарбницею духовного багатства та народно-патріархальної мудрості. П.М. Коцур, як літописець рідного краю, зібрав документи про села та хутори, яких уже немає на карті, а також про видатних уродженців Сакунихи, які ратними й трудовими подвигами звеличували красу й славу нашої землі. Невтомний трудівник захопив гарячою відданістю науці про минуле не тільки своїх синів, які стали докторами історичних наук і професорами, а й десятки учнів-послідовників, зміцнив їхній дух не протокольно-формальним, а живим військово-патріотичним вихованням [1, с. 26–27].

Музей у Сакунівській школі, – це творче дитя вчителя, котре він ростив впродовж десятків літ. У Петра Михайловича вчилися ентузіасти музейної справи з усієї України, запозичували досвід і створювали музеї чи музейні кімнати на місцях. У музеї знаходилися його матеріали з військової тематики: «В ім'я життя», «Просто солдат», «Коли гриміли гармати», «Пам'ять», «Була неділя», «Жінки в сірих шинелях», «Тоді, 23 вересня», «Подвиг дівчини» та ін. [4, с. 9].

Протягом десятиліть вчитель збирав історико-краєзнавчий матеріал – записував розповіді старожилів, односельчан, листувався з воїнами, які визволяли село. У школі з 1957 р. функціонував клуб юних слідопитів, у межах якого також велася пошукова робота [15].

Краєзнавчий матеріал спочатку розміщувався на стендах у старій школі, потім уже постало питання про заснування музею. Його створення співпало з відкриттям нової школи у селі. Ця подія відбулася 1 вересня 1972 р. [12, с. 5–76]. Спочатку музей носив назву «бойової і трудової слави», а потім – «історико-краєзнавчий».

Першими помічниками у музейній справі стали сини: Віктор, Анатолій та Володимир. Багато допомагала й дружина Катерина Митрофанівна. Діти очолювали пошукові

групи та загони, вели листування з іншими слідопитами, проводили споряджувальні роботи в музеї. Вони також збирали й приносили різні експонати, здійснювали їх дослідження й опис [14, с. 2].

Спочатку експонати музею поповнювалися, перш за все, учнями класу, в якому Петро Михайлович був класним керівником, а пізніше всі учні школи стали брати участь в цьому процесі.

Як згадує сам учитель, ентузіастами були всі – від першокласників до учнів старших класів. До школи приносили поржавілі каски, гільзи з-під патронів і снарядів, документи, солдатські шинелі, фотографії. Учням допомагали й дорослі, в серцях яких війна залишила глибокі рани. [15]. Пізніше й жителі сусідніх сіл Перетічок, В. Діброви, Тютюнників, Коровинців, смт Недригайлова привозили експонати до музею.

Багато матеріалів було одержано з архіву Міністерства оборони СРСР, листи від рідних воїнів, що загинули, обороняючи та визволяючи село, фотографії з сімейних архівів. Підтримувався тісний зв'язок з ветеранами Воронезького полку. Кілька разів вони приїжджали до Сакуниха, привезли гільзу з воронезькою землею до братської могили, поклали вінки, подарували для музею герб міста, особисті речі часів війни.

Цікавою була зустріч з молодими працівниками заводів Воронежа, які провели естафету по місцях бойової слави полку. Майже 1200 воронезців віддали своє життя у боротьбі з ворогом під с. Сакуниха. Музей став ініціатором руху по збору коштів для спорудження кургану Слави, де вперше прийняли бойове хрещення молоді воїни полку [15].

126 жителів села Сакуниха загинули, визволяючи від ворога окуповані нацистами землі, міста і села, країни Західної Європи. Їм присвячувалася одна з найбільших експозицій музею [16, с. 19].

Серед учнів П.М. Коцура, випускників Сакунівської 8-річної школи 1975 р. були: Петро Білоус, Микола Покутній, Василь Пасікута, Василь Тютюнник. Саме вони, за спогадами вчителя, при створенні музею в школі «трепетними руками брали осколки, солдатські речі, фронтові листи, орденські книжки, гільзи, блузку, залиту кров'ю» [13, с. 131–132]. Ці учні самостійно виготовляли стенди й вітрини в музеї, стали першими екскурсоводами.

Творці музею стали механізаторами, шоферами в рідному селі, медиками, вихователями, військовими, освітянами. Але при відвіданні

рідної школи вони завжди навідувалися до музею, цікавилися новинами. На думку П.М. Коцура, цих прекрасних людей, справжніх патріотів допомогла виховати Сакунівська школа, доблесть батьків та дідів, а також музей. В оформленні музею допомагали працівники Сумського краєзнавчого музею та художники районної художньої майстерні.

Важливою для нас є інформація про творців музею. 1975 р. до складу ради музею входило 13 осіб. Серед них: 1) Петро Михайлович Коцур – керівник, 2) Віктор Коцур (учень 8 класу) – зберігач, 3) Анатолій Коцур (учень 5 класу) – секретар; члени – 4) Євдокія Кушнір (трактористка); 5) Олексій Федина (технолог); 6) Іван Петрович Дорошенко (учитель); 7) Світлана Іванівна Великодна (старша піонервожата); 8) Ганна Платонівна Кушнір (свинарка); 9) Микола Жук (учень 5 класу); 10) Василь Тютюнник (учень 7 класу); 11) Олексій Величко (учень 6 класу); 12) Микола Покутній (учень 8 класу); 13) Олексій Жук (учень 8 класу).

До ради музею входило 4 групи: 1) «пошук»; 2) переписки; 3) екскурсоводів; 4) друзів музею. До першої групи «Пошук» входило 15 осіб: Олексій Жук (учень 8 класу); Микола Покутній (учень 8 класу); Віктор Коцур (учень 8 класу); Катерина Науменко (учениця 8 класу); Микола Богославський (учень 7 класу); Сергій Римаренко (учень 7 класу); Людмила Лаврик (учениця 7 класу); Євдокія Богославська (учениця 7 класу); Олексій Величко (учень 6 класу); Микола Покутній (учень 6 класу); Анатолій Коцур (учень 5 класу); Микола Жук (учень 5 класу); Анатолій Гончаренко (учень 5 класу); Сергій Негреба (учень 5 класу); Євдокія Мороз (учениця 5 класу).

До групи переписки входило 5 учнів: Валентина Курило (учениця 6 класу); Валентина Химченко (учениця 6 класу); Ліда Жук (учениця 8 класу); Антоніна Коцур (учениця 8 класу); Євдокія Жук (учениця 8 класу). У третій групі екскурсоводів працювали: Віктор Коцур, Валентина Химченко та Микола Богославський. Друзями музею стали: Євдокія М. Кушнір, Олексій М. Федина, А.К. Загравий, В.А. Лаврик, Г. Х. Постоєнко, Катерина Митрофанівна Коцур, І.А. Кальченко, І.Т. Никоненко [11, с. 312–313].

Усі групи працювали злагоджено та чітко. Завдяки їх старанням було встановлено нові імена тих, хто вважався невідомим або безвісті загиблим. Як тільки встановлювалися ці імена героїв, одразу ж писалися листи рідним або землякам загиблих. Добре була налагоджена

робота з різними архівами, музеями, НДІ. Учні доглядали братську могилу, вели переписку зі школярами з Болгарії, Білорусії, Молдавії.

У своїх спогадах про школу Петро Михайлович згадував випадок, коли сакунівець В.І. Курило орав поле трактором і знайшов медальйон солдата, що загинув у 1941 р. Передав до музею, звідки його було надіслано в м. Харків для експертизи. Було встановлено ім'я воїна, що віддав своє життя в боях за с. Сакуніха, розшукали його рідних [9, с. 23].

На 1978 р. фонди музею налічували близько 1700 експонатів [18, с. 16].

Звичайно, у роботі музею не обходилося без перешкод і труднощів. Але, як говорив сам організатор музею П.М. Коцур, діти ніколи не розчаровувалися, а працювали, не покладаючи рук [9, с. 23].

У історико-краєзнавчому музеї проводилися, перш за все, уроки історії, що були значно цікавішими, ніж у класній кімнаті. Адже в уяві школярів поставали безпосередні учасники подій: перші ударники, воїни-захисники і односельчани – учасники боїв на інших фронтах, їхні трудові будні. Вчитель розповідав про перших ударниць Н.М. Свириденко та О.П. Савченко, першого тракториста І.І. Коцур, заслужених трудівників П.Ф. Жука, М.Т. Гакаленко, М.С. Жук, учасників війни Г.П. Кушнір, капітана С.З. Швецова, Шаріпа Урузаєва, майора М.Я. Захарченка, бійців М.П. Латишева, О.М. Попова і багатьох інших. Петро Михайлович розкривав учням подвиг односельчан – сімей Баранців, Вергунів, Жуків, які, не боячись смертної кари, переховували у своїх домівках офіцерів, рядових воїнів, а також розповідав про щоденний трудовий подвиг учасників війни Г.П. Кушнір, О.А. Демченко, Г.Й. Жука, І.М. Білоуса, К.І. Кравченко, Г.К. Величко, П.В. Кравченка та ін. [15].

Учителями та учнями власноруч були виготовлені та встановлені стенди, вітрини, цілі композиції. Окремий стенд розповідав про героїзм воїнів-земляків в Афганістані. Тут же знаходилася експозиція Сергія Андрійовича Кушніра, що в складі авіадесантної дивізії ніс тяжку воєнну службу біля Джелілабада, був поранений у груди. Після завершення служби в Афганістані, повернувся додому та став працювати на потужному тракторі [9, с. 26].

Часто гостями музею були земляки. Їхні подвиги в роки війни захоплювали учнів. Так, наприклад, Варвара Демидівна Сердюк була десантником. У боях на Курській дузі отримала важке поранення в груди, втратила око, стала

інвалідом. Цінними експонатами музею стали її залита кров'ю прострелена блузка, шинеля, записи про подвиг під ст. Понирі та вірш про однополчан.

Зустрічі з рідними Шаріпа Урузаєва, Олексія Петровича Рябова, капітана Кузнєцова, А.І. Кондобаровим, батьками 17-річного молодшого сержанта з Мінська Євгенія Етіна, ім'я якого носив кабінет, в котрому навчалися восьмикласники, колишнім капітаном І.О. Міневріним справляли незабутнє враження на школярів. Почесними жителями села стали колишній командир батальйону Петров, колишній 19-річний начальник оперативного штабу дивізії генерал-лейтенанта Карлова Білотелов та ін.

Багатий матеріал було зібрано про подвиг землячок, які захищали рідну землю від фашистів: Г.П. Кушнір, О.А. Демченко, М.Ф. Продан, М.П. Хоменко та ін. Вони були десантниками, радистами, зенітниками, артилеристами, розвідниками. Знявши сірі шинелі, демобілізувавшись влітку 1945 р., всі вони працювали у своєму селі.

У музеї відбувалися урочисті події – збори загонів, відзначення пам'ятних і знаменних дат, зустрічі з ветеранами війни і праці. Взагалі, створення музею мало великий вплив на учнів, на їх світоглядно-моральне, трудове та естетичне виховання. Діти, як до чистого джерела, припадали до вічного подвигу своїх батьків, дідів, які в праці і бою захищали рідну землю.

Частими гостями музею були також вчителі мови та літератури, класоводи учнів початкових класів. Музей став центром виховання та навчання підростаючого покоління. Про це було сказано у «Книзі відгуків». За проведену роботу він не раз нагороджувався високими відзнаками [9, с. 27]. Слава про музей швидко розповсюдилась у межах області. Так, згідно з розпорядженням райвно та згідно з наказом № 35 від 6 травня 1987 р. по Сакунівській 8-річній школі П.М. Коцур 14 травня 1987 року брав участь у методичному об'єднанні керівників шкільних музеїв у м. Суми, де виступив із доповіддю, ділився досвідом своєї роботи [3, арк. 26].

Аналізуючи інтерв'ю кореспондентки районної газети «Світло Жовтня» К. Надолько з П.М. Коцуром від 11 травня 1976 р., ми дізналися не лише про історію створення та функціонування музею в Сакунівській школі. Черпаємо матеріал про духовні першовитоки його діяльності. Адже зі слів Петра Михайловича, формування у дітей високих рис людяності,

почуття прекрасного – процес складний і багатогранний. І саме створений музей допомагав знаходити ключі до дитячих душ [15].

Завідувач Недригайлівського краєзнавчого музею ДКЗ «Посулля» Іван Абаровський присвятив свою статтю постаті творця музею П.М. Коцура «Краєзнавець з пером і пензлем». Так, він пише, що у квітні 2010 р. редакція районної газети «Голос Посулля» проводила акцію «Людина року Недригайлівщини», в якій П.М. Коцур увійшов у число найшанованіших, відомих людей краю за збереження та популяризацію історичної спадщини свого краю [2, с. 2].

7 вересня 2010 р., згідно рішення сесії Сакунівської сільської ради, П.М. Коцуру присвоєно звання «Почесний громадянин Сакунихи» за особливий внесок у соціально-культурний розвиток села, високий професіоналізм в освітянській, творчій діяльності та дослідженні історії краю. 8 листопада 2010 р. встановлено й урочисто відкрито пам'ятні меморіальні дошки П.М. Коцуру на приміщенні школи, де все своє життя трудився педагог і на будинку, де він проживав зі своєю родиною. Редакцією газети «Голос Посулля»

започатковано щорічний «Літературно-краєзнавчий конкурс імені Петра Михайловича Коцура». 6 жовтня 2015 р. рішенням Президії Правління Національної спілки краєзнавців України П.М. Коцура відзначено (посмертно) дипломом і премією імені Героя України Михайла Сікорського – за вагомий внесок у дослідження і збереження культурної спадщини України та розвиток музейної справи [18, с. 18].

Отже, в статті розкрито історію створення історико-краєзнавчого музею Сакунівської школи Недригайлівського району Сумської області у 1972 р. Окрім того, висвітлено життєвий і творчий шлях його засновника та керівника – вчителя історії, члена Національної спілки журналістів України, члена Національної спілки краєзнавців України Петра Михайловича Коцура. Відображено наукову, краєзнавчу, пошукову, навчальну та виховну діяльність, що проходила на базі музею, в тому числі й краєзнавчого гуртка, який діяв паралельно. Розкрито внутрішню організаційну структуру музею, наведено імена його членів, співробітників, учасників, друзів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Абаровська Ж. Щедрий талант Петра Коцура – бачити в людях хороше / Жанна Абаровська // Коцур П. М. І летять лелеки до своїх осель. – Переяслав-Хмельницький : Книги – ХХІ, 2010. – С. 26–27.
2. Абаровський І. Краєзнавець з пером і пензлем / Іван Абаровський // Голос Посулля. – 2010. – № 44–45. – С. 2.
3. Архів Недригайлівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів, смт Недригайлів, спр. «Книга наказів Сакунівської 8-річної школи (1978–1991 рр.)».
4. Даниленко О. Літописець рідного краю / Ольга Даниленко // Коцур П.М. Дерево мого роду. – Переяслав-Хмельницький : Книги – ХХІ, 2005. – С. 295–302.
5. Дорошенко В. Залишається лише пам'ять... / В. Дорошенко // Голос Посулля. – 2010. – № 117–118. – 11 груд. – С. 2
6. Коцур А.П. Долю не обирають / Анатолій Петрович Коцур // Коцур П.М. І летять лелеки до своїх осель. – Переяслав-Хмельницький : Книги – ХХІ, 2010. – С. 16.
7. Коцур П.М. Біографія / Петро Михайлович Коцур // Коцур П.М. У кожного своя доля. – Чернівці : Золоті литаври, 2000. – С. 244–245.
8. Коцур П.М. Дещо з історії Сакунихи / Петро Михайлович Коцур // Коцур П.М. Дерево мого роду. – Переяслав-Хмельницький : Книги – ХХІ, 2005. – С. 126–175
9. Коцур П.М. З історії Сакунівської школи / Петро Михайлович Коцур // Коцур П.М. Не міліють пам'яті джерела. – Переяслав-Хмельницький – Чернівці : Книги – ХХІ, 2008. – С. 12–28.
10. Коцур П.М. Про себе / Петро Михайлович Коцур // Коцур П.М. У кожного своя доля. – Чернівці : Золоті литаври, 2000. – С. 10–12.
11. Коцур П.М. Склад музею / Петро Михайлович Коцур // Коцур П.М. Дерево мого роду. – Переяслав-Хмельницький : Книги – ХХІ, 2005. – С. 312–313.
12. Коцур П.М. Музей / Петро Михайлович Коцур // Коцур П.М. І летять лелеки до своїх осель. – Переяслав-Хмельницький : Книги – ХХІ, 2010. – С. 75–76.
13. Коцур П.М. Освячені подвигом / Петро Михайлович Коцур // Коцур П.М. І летять лелеки до своїх осель. – Переяслав-Хмельницький : Книги – ХХІ, 2010. – С. 131–132
14. Коцур П.М. Це нашої історії рядки (вперше...) / Петро Михайлович Коцур // Голос Посулля. – 2010. – № 26–27. – 20 берез. – С. 2.
15. Надолько К. Подвиг вічно живий / Катерина Надолько // Світло Жовтня. – 1976. – 11 трав.
16. Надолько К. Слово про сількора / Катерина Надолько // Коцур П.М. Розкажуть про все берези. – Чернівці, 2003. – С. 19–22.

17. Сакунівський навчально-виховний комплекс : загальноосвітня школа I–III ступенів, дошкільний навчальний заклад // АНЗОШ, 2007, 11 арк.
18. Коцур А. Історія Посулля XVII – початку XXI ст. у наукових студіях П.М. Коцура / А. Коцур // Архівна наука і освіта в незалежній Україні. Шістнадцяті джерелознавчі читання: м-ли Всеукр. наук. конф., 24 листопада 2015 р. – К., 2015. – С. 16–18.

REFERENCES

1. Abarovska Zh. Shchedryi talant Petra Kotsura – bachyty v liudiakh khoroshe / Zhanna Abarovska // Kotsur P.M. I letiat leleky do svoikh osel. – Pereiaslav-Khmelnytskyi : Knyhy – KhKhI, 2010. – S. 26–27.
2. Abarovskiy I. Kraieznavets z perom i penzlem / Ivan Abarovskiy // Holos Posullia. – 2010. – № 44–45. – S. 2.
3. Arkhiv Nedryhailivskoi zahalnoosvitnoi shkoly I–III stupeniv, smt Nedryhailiv, spr. «Knyha nakaziv Sakunivskoi 8-richnoi shkoly (1978–1991 rr.)».
4. Danylenko O. Litopysets ridnoho kraiu / Olha Danylenko // Kotsur P.M. Derevo moho rodu. – Pereiaslav-Khmelnytskyi : Knyhy – KhKhI, 2005. – S. 295–302.
5. Doroshenko V. Zalyshaietsia lyshe pamiat... / V. Doroshenko // Holos Posullia. – 2010. – № 117–118. – 11 hrud. – S. 2.
6. Kotsur A.P. Doliu ne obyraiut / Anatolii Petrovych Kotsur // Kotsur P.M. I letiat leleky do svoikh osel. – Pereiaslav-Khmelnytskyi : Knyhy – KhKhI, 2010. – S. 16.
7. Kotsur P.M. Biohrafia / Petro Mykhailovych Kotsur // Kotsur P.M. U kozhnoho svoia dolia. – Chernivtsi : Zoloti lytavry, 2000. – S. 244–245.
8. Kotsur P.M. Deshcho z istorii Sakunyky / Petro Mykhailovych Kotsur // Kotsur P.M. Derevo moho rodu. – Pereiaslav-Khmelnytskyi : Knyhy – KhKhI, 2005. – S. 126–175/
9. Kotsur P.M. Z istorii Sakunivskoi shkoly / Petro Mykhailovych Kotsur // Kotsur P. M. Ne miliut pamiaty dzherela. – Pereiaslav-Khmelnytskyi – Chernivtsi : Knyhy – KhKhI, 2008. – S. 12–28.
10. Kotsur P.M. Pro sebe / Petro Mykhailovych Kotsur // Kotsur P.M. U kozhnoho svoia dolia. – Chernivtsi : Zoloti lytavry, 2000. – S. 10–12.
11. Kotsur P.M. Sklad muzeiu / Petro Mykhailovych Kotsur // Kotsur P.M. Derevo moho rodu. – Pereiaslav-Khmelnytskyi : Knyhy – KhKhI, 2005. – S. 312–313.
12. Kotsur P.M. Muzei / Petro Mykhailovych Kotsur // Kotsur P. M. I letiat leleky do svoikh osel. – Pereiaslav-Khmelnytskyi : Knyhy – KhKhI, 2010. – S. 75–76.
13. Kotsur P.M. Osviachenii podvyhom / Petro Mykhailovych Kotsur // Kotsur P.M. I letiat leleky do svoikh osel. – Pereiaslav-Khmelnytskyi : Knyhy – KhKhI, 2010. – S. 131–132.
14. Kotsur P.M. Tse nashoi istorii riadky (vpershe...) / Petro Mykhailovych Kotsur // Holos Posullia. – 2010. – № 26–27. – 20 berez. – S. 2.
15. Nadolko K. Podvyh vichno zhyvyi / Kateryna Nadolko // Svitlo Zhovtnia. – 1976. – 11 trav.
16. Nadolko K. Slovo pro silkora / Kateryna Nadolko // Kotsur P. M. Rozkazhut pro vse berezy. – Chernivtsi, 2003. – S. 19–22.
17. Sakunivskiyi navchalno-vykhovnyi kompleks : zahalnoosvitnia shkola I–II stupeniv, doshkilnyi navchalnyi zaklad // ANZOSH, 2007, 11 ark.
18. Kocur A. Istorija Posullja HVII – pochatku HHI st. u naukovykh studijah P.M. Kocura / A. Kocur // Arhivna nauka i osvita v nezalezhnij Ukraini. Shistnadcjati dzhereloznavchi chytannja: m-ly Vseukr. nauk. konf., 24 lystopada 2015 r. – K., 2015. – S. 16–18.

© *Инна Белоцерковская*
(*Переяслав-Хмельницький*)

ИСТОРИКО-КРАЕВЕДЧЕСКИЙ МУЗЕЙ САКУНОВСКОЙ ШКОЛЫ: СОЗДАНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ (1972–2010)

В статье отражено развитие школьного образования одного из особых в социокультурном контексте регионов – Сумской области. На примере анализа процесса создания и деятельности историко-краеведческого музея Сакуновской школы Недригайловского района Сумской области (1972–2010) показаны основные моменты патриотического обучения и воспитания школьников в исследуемый период.

Методологической основой исследования послужили общие принципы историзма, объективности, предусматривающие объективное описание и анализ событий и явлений на основе научно-критического использования различных источников. В процессе исследования использовались историко-сравнительный, историко-системный, аналитико-синтетический, библиографический, статистический методы, а также методы персонализации, источниковедческого и архивоведческого анализа. Комплексное применение различных способов

поиска, анализа и синтеза обеспечило возможность оптимального использования архивных источников, опубликованных документов и устных источников.

В процессе исследования установлено, что музей был основан учителем школы, местным краеведом Петром Михайловичем Коцуром (1937–2010) параллельно с открытием новой школы 1 сентября 1972 г. В музее хранились материалы об участниках Первой и Второй мировых войн, боевых действий в Сакунихе, ветеранов труда и т.п. Ученики школы осуществляли поисковые работы, организовывали встречи с ветеранами войны, участвовали в воспитательных уроках на патриотическую тематику. Установлено, что на базе музея под руководством Петра Михайловича работал краеведческий кружок, проводились рассказы экскурсоводов, проходили уроки истории, встречи с ветеранами труда и войны, гостями, которые приезжали в Сакуниху из городов и сел Украины, Казахстана, Узбекистана и др. В музее проводилась не только просветительская работа, но и научная. Музей сыграл важную роль в сохранении национальной памяти, этнической самобытности, пропаганде исторического прошлого края

Ключевые слова: Сумская область, Недригайловский район, Сакуновская школа, историко-краеведческий музей, учителя, ученики.

© Inna Bilotserkivska
(Pereiaslav-Khmelnyskyi)

LOCAL HISTORICAL MUSEUM SAKUNIKHA'S SCHOOL: CREATION AND ACTIVITIES (1972–2010)

In the article the author shows the development of school education of one the particular regions in the socio-cultural context – Sumy region. In the analysis of the process of creation and activity of local historical museum at Sakunikha's school of Nedryhayliv district, Sumy region (1972–2010) showed highlights of patriotic training and education of pupils in the investigated period.

The methodological basis of the study served as general principles of historicism, objectivity, providing an objective description and analysis of events and phenomena on the basis of scientific and critical use of various sources. The study used historical-comparative, historical and systematic, analytical and synthetic, bibliographic, statistical methods and personalization techniques and sources and archivistics analysis. Integrated use of various methods of search, analysis and synthesis provided the possibility of optimal use of archival sources, published documents and oral sources.

In the course of investigation, it was disclosed that the museum was founded by school teacher of history, local lore specialist Peter M. Kotsur (1937–2010) along with the opening of a new school in September 1, 1972. The museum kept materials about the Great Patriotic War, fighting under Sakuniha, labor veterans and others. Pupils were search engines, organized a meeting with war veterans, participated in the educational hours on patriotic themes. It was found that at the museum regional working group, led by Peter M. Kotsur, held guides stories, history lessons, meetings with veterans of war and labor, that came to Sakuniha from Voronezh, Uzbekistan, Russia, towns and villages of Ukraine. Circle worked at the school museum. Participants of the group also were searching for heroes who fought in the Great Patriotic War, defending their village from Nazi invaders. The circle had a motto: «Let's call their names». Monthly circle published school activities list «Spartacus».

The museum was carried out not only educate, but also scientific work. In the museum, there were 4 groups: 1) the «Search»; 2) Correspondence; 3) Guides; 4) Friends of the museum. All groups were working smoothly and clearly. Their efforts set new names of those who considered to be unknown or obscurity dead (listed as missing or dead). Once the names of heroes get find out, then letters were written to relatives or fellow of victims. Work with different archives, museums, research institutions was well established. Pupils tented mass grave, kept correspondence with children from Bulgaria. With pupils and teachers' effort were installed stands, display cases, entire composition in the museum. The museum held a solemn event – group meetings, celebrating the Day of the Soviet Army and Navy, meetings with veterans of war and labor.

In general, the creation of the museum had a great impact on the pupils to carry out moral and esthetic education. The opening of museum was important in shaping the pupils' sense of patriotism and internationalism, fraternal friendship to the nations, love for their country. Lessons, which had been held in the museum, helped to shape the children's love for history, for living forever immortal feat of the nation.

Investigated that the creators of the museum were the mechanics, the drivers on the farm, doctors, teachers, militaries, educators. Staff of the Sumy's local historical museum and district art studio's artists helped in the design of the museum. After closing the school in 2010, the museum was also eliminated.

Keywords: Sumy region, Nedryhayliv district, Sakunikha's school, local historical museum, teachers, pupils.

До редакції надійшла 16.03.2017.